

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

ЕЛБАСЫНЫҢ «ТӘУЕЛСІЗДІК ДӘУІРІ» АТТЫ КІТАБЫНЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ ИДЕЯЛАРЫ

Төлен Алмат, Жангелді Жанарыс,

тобы: ҚҚ-17 Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің «Құқықтану»
мамандығының 1-курс студенттері, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші: Ибрагимов Ж.И

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Тәуелсіздік дәуірі» атты бұл кітабы тарихи публицистика жанрында жазылған, ол еліміздің жаңа тарихы мен оның ертеңіне деген автордың көзқарасын танытады. Егемен мемлекеттің негізі қаланған күннен бастап оның қалыптасу кезеңдерінің ерекшеліктері мен 26 жылдық тәуелсіздік дәуіріндегі ішкі және сыртқы сын-қатерлерді еңсеруге байланысты қабылданған шешімдердің мән-мазмұны мен тетіктері егжей-тегжейлі баяндалады. Кітапта «Қазақстандық даму үлгісінің» табиғаты мен оның эволюциясы, басты ұстанымдары мен қозғаушы күштері сараланған.[1]

Қазақстанды жаңғыртудың үш толқыны кеңінен ашып көрсетілген. Бірінші және екінші жаңғырту аясында тоталитарлық жүйеден түбегейлі ажырап, нарықтық экономиканы құру және бәсекеге барынша қабілетті елу елдің қатарына қосылу міндеті мерзімінен бұрын орындалды. Үшінші жаңғыртудың мақсаты – елімізді қалыптасқан жаңа жаһандық ахуал жағдайында жаңғырта отырып, әлемдегі ең өркенді 30 мемлекеттің қатарына қосылу.[1]

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың "Тәуелсіздік дәуірі" атты бұл кітабы тарихи публицистика жанрында жазылған, ол еліміздің жаңа тарихы мен оның ертеңіне деген автордың көзқарасын танытады. Егемен мемлекеттің негізі қаланған күннен бастап оның қалыптасу кезеңдерінің ерекшеліктері мен 26 жылдық тәуелсіздік дәуіріндегі ішкі және сыртқы сын-қатерлерді еңсеруге байланысты қабылданған шешімдердің мән-мазмұны мен тетіктері егжей-тегжейлі баяндалады"[2]

Сөз басында Президент: «Бұл кітап менің ұлы қолдаушым, кемел келешегіне өзінің қазақстандық жолымен қарыштаған жасампаз халқыма арналады» деп кітаптың мазмұнын айқындап береді.

1991 жылғы сайлаудан кейінгі бірінші жұмыс аптасында, Президент 1991 жылдың 16 желтоқсанында қол қойған «Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Тәуелсіздігі туралы» заңның мәтінімен жұмыс істеді. Құқықтық тұрғыда әлемнің саяси картасында дәл осы күні жаңа тәуелсіз мемлекет Қазақстан Республикасы пайда болды.

Осылайша, тарихи әділеттік орнап, бабаларымыздың ұлы арманы орындалды. Бұған дейін декларация түрінде ғана болған мемлекеттік тәуелсіздік енді конституциялық негізге ие болды. Заңдағы 18 баптың біріншісі біздің елімізді ішкі және сыртқы саясатын дербес белгілейтін және жүргізетін тәуелсіз демократиялық және құқықтық мемлекет деп жариялады.[1]

Парламент өз құқығын пайдалана отырып 2000 жылдың 20 шілдесінде «Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы туралы» Конституциялық заңды қабылдады. Заң «жаңа тәуелсіз Қазақстан мемлекетінің негізін қалаушы, Қазақстан халқының көшбасшысы, оның бірлігін, Конституцияны, адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қорғауды қамтамасыз еткен Елбасы ретінде Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президентінің саяси және құқықтық жағдайын анықтайды». Тұңғыш Президентке, оның бірегей тарихи миссиясына орай, Қазақстан халқына және мемлекеттік органдарға міндетті түрде қарастырылуға тиіс бастамалар жолдауға, Парламент алдында, Үкімет отырыстарында сөз сөйлеуге, Қазақстан халықтары Ассамблеясын басқаруға, Конституциялық кеңес пен Қауіпсіздік Кеңесінің құрамына енуге өмірлік құқық берілген. Қалыптасқан әлемдік тәжірибеге сәйкес, заң Тұңғыш Президенттің қорын, кітапханасын және архивін құруды белгілейді.[1]

Елбасымыздың құқықтық идеясының бір белгісі «Қазақстан-2050»: қалыптасқан мемлекеттің стратегиясы. Әртүрлі тарихи кезеңнің өзіне тән стратегиясы болады. Дегенмен, 2012 жылғы 14 желтоқсандағы халыққа Жолдауындағы «Қазақстан-2050» стратегиясы ХХІ ғасырдың екінші онжылдығының бас кезіне ғана қатысты емес, ол ұлттық тарихымыздағы жаңа дәуірдің қақпасын ашты. Жолдаудың қағидатты негізі болған күмәнсіз фактісі: Қазақстан – қалыптасқан мемлекет. Тек қалыптасқан мемлекет қана алдағы көптеген онжылдықтарға бағытталған және тіпті тұтас ғасырды қамтитын стратегияны жүзеге асыруға қабілетті бола алады. «Мықты мемлекет – күнкөріс саясатымен емес, жоспарлау саясатымен, ұзақ мерзімді дамумен және экономикалық өсумен айналысады» – стратегияда айтылған бұл сөздер оның алғышартын дәл айғақтайды.

Елбасымыздың тағы бір құқықтық идеясы: «Нұрлы жол»: 2014 жылғы Жолдау. 2014 жылдың 11 қарашасында елбасы «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол» атты халыққа Жолдауын жасады. Мұнда әлем экономикасының қазіргі елеулі қиындықтары үдей түскен геосаяси шиеленіс пен жетекші державалардың өзара санкциялық саясатынан туындағаны айтылды. Елбасы таяудағы жылдардың жаһандық сынақтардың уақыты болатынын білді. Оны тек мықты мемлекеттер, жұдырықтай жұмылған халықтар ғана жеңе алады. Қазақстан – әлемдік экономиканың бір бөлшегі және геосаяси шиеленістің эпицентріне тым жақын орналасқан ел ретінде, осы үдерістердің әлемдік нарықтарда бағаның құлдырауы және экономикалық өсім қарқынының бәсеңдеуі түріндегі теріс ықпалына тап келеді. Жаһандық ахуал туырған сын-қатерлер тиісті жауап талап етті және оны алды да: елбасы елдің инфрақұрылымдық дамуының ауқымды бесжылдық жоспарын – «Нұрлы жол» жаңа экономикалық саясатын жариялады.

Жаңа жаһандық ахуал: 2015 жылғы Жолдау 2014–2015 жылдары мен жедел қарқын алған жаһандық және аймақтық үдерістердің динамикасын мұқият бақыланды және оның Қазақстанға тигізуі мүмкін ықпалына болжам жасалынды. 2015 жылы тамызда Үкімет мұнайдың әр баррелі бағасының 20–30 долларға дейін төмендеуі жағдайындағы іс-әрекет нұсқалары қарастырылды. Бұл алдын-ала қамдану өзін ақтады: 2015 жылдың екінші жартысында мұнай бағасының құлдырай түсуіне қарамастан, дер кезінде қолданылған шаралар өнім өндіруді төмендетпеуге мүмкіндік берді. 2015 жылы 30 қарашада «Қазақстан – жаңа жаһандық ахуалда» атты Жолдау халық назарына ұсынылды. Әлемнің тез өзгеруде екендігі – оның негізгі тезисі болды. Жаңа сын-қатерлері мен тың мүмкіндіктері қатар өрбіген жаһандық ахуал біздің көз алдымызда өзгеруде. Әлемдік экономиканың өсу қарқыны баяулады, нарық тұрақты емес, мұнайдан түсетін аса жоғары табыс жоқ, әлемде сенім азайып келеді. Жаңа жаһандық ахуалдағы әлемнің дамуы – әлемдік және аймақтық күш орталықтарының қатал бәсекелестік жағдайында өтетін болды.

2015 жыл тұтасымен, сәуірдегі сайлаулардан бастап, «Ұлт жоспары: 100 нақты қадам» деген атпен біріктірілген Бес институционалдық реформа белгісімен өтті. Бұл жоспар бүкіл мемлекеттік машинаны, қоғамдық инсти- туттар мен барлық қазақстандықтарды 2050 стратегиясында белгіленген мақсаттарға жүйелі түрде қол жеткізуге жұмылдырды. Бұл – жаңа міндет- термен топтасқан барлық ұлттар үшін шын мәніндегі Бас жоспарға айналды. 2015 жылы 29 сәуірде, Қазақстан Республикасының Президенті қызметіне кірісу салтанатты рәсімі кезінде сөйлеген сөзінде: «Реформалар мемлекеттік аппараттың ғана емес, халықтың да ісі», – деп ауқымды құжатқа елбасы өз бағасын берді. Жоғары геосаяси зерттеулер мен аралас ғылымдар институтының (Италия) президенті Тиберио Грацианидің пікірі де назар аударуға тұрарлық. Біздің «100 нақты қадам» Жоспарын талдай келе, ол: «Мұндай реформалар Қазақстанға ғана қажет емес, бұған сын-қатерге толы ғасырдағы әлемнің барлық мемлекеттері де мұқтаж», – деді.

Біздің ойымызша елбасымыздың «100 нақты қадам» жоспары бүкіл әлемдік деңгейде ең өршіл бағдарламамен көш бастады. Конституциялық реформа: мемлекеттік билікті жаңғырту Конституциялық түзетулерді талқылауға 2 миллионға жуық адам қатысты. Бірқатар баптар өте қызу пікірталас туғызды. Жұмыс тобына Конституция баптарының үштен екісіне 6 мың ұсыныс келіп түсті. 2017 жылы 3 наурызда Парламент палаталарының

бірлескен отырысына қатысып, конституциялық түзетулерді талқылау нәтижелері баяндалды: халық өз сөзін айтты, осылайша мемлекеттік билікті жаңғыртуға қолдау білдірілді. 2007 жылғы реформамен салыстырғанда бұл – саяси жаңғырудың барынша күрделі кезеңі. Біріншіден, жаңа заң Парламенттің мемлекеттік істердегі және Үкіметті жасақтаудағы ролін барынша күшейтті. Екіншіден, Парламентке экономиканы басқару өкілеттілігі берілген соң, оның дербестігі артты. Үшіншіден, құқық қорғау және сот жүйесінің конституциялық негізі жаңғыртылды. Төртіншіден, конституциялық бақылау жүйесі нығайтылды. Бесіншіден, басқару формасының тәуелсіздігіне, біртұтастығына, аймақтық тұтастығына конституциялық кепілдік берілді. Жаңа Конституцияда алғаш рет Парламенттің «заң шығарушы билікті» (49 бап) жүзеге асыратыны тұжырымдалды. Осылайша, президенттің құзырынан заңдар, заң күші бар жарлықтар шығару алынып тасталды, Үкімет пен Премьер-министрдің актілерінің күшін жою және тоқтату құқығы жойылды.

2017 жылдың 6 наурызында Парламент Қазақстан Республикасы Конституциясының 19-бабының 26 түзетуін қабылдады, ал 10 наурызда «Қазақстан Республикасы Конституциясына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заңға қол қойылды. Жаңа өзгерістердің арқасында саяси жүйе демократияландырудың биік белестеріне көтерілді. Сонымен бірге, Қазақстан Республикасының негізгі іргетасы – басқарудың президенттік формасы болып қала береді. Билік барынша теңгерімді, икемді және тиімді бола түседі. «Рухани жаңғыру» бағдарламасының бірінші тұжырымдамалық «XXI ғасырдағы ұлттық сана туралы» тарауында қоғамды тұтастай алғандағы жаңғырудың әрі әрбір қазақстандықтың жаңғыруындағы алты бағыт талданған. Бірінші – бәсекелік қабілет. Бәсекелік қабілетке ие болу үшін, қазақстандықтардың бойында XXI ғасырға аса қажет қасиеттер болуы керек. Бұл, алдымен, компьютерлік сауаттылық, шет тілдерін білу, мәдени ашықтық. Екінші – прагматизм. Бұл – нақты әрі шынайы мақсаттарды көздеу, ысырапшылыққа жол бермей өмір сүре білу, білімді алдыңғы қатарға қою, саламатты өмір сүру және кәсіби табыстарға жету. Бұл – жүзеге аспайтын шалағай жоба идеологиясына, популизм мен көзбояушы ысырапшылыққа қарама-қарсы сенімді құрал. Үшінші – ұлттық бірегейлік. Сананың жаңғыруы ұлттық рухты сақтауды және нығайтуды көздейді. Алайда алға жылжу үшін мейлінше көнерген, жаһандық әлеммен қабыспайтын кейбір дағдылар мен әдеттерден арылу керек. Төртінші – білімнің салтанат құруы. Білім – табыстың іргелі факторы, нөмір бірінші ұлттық басымдық. Жаңа технологиялық революция жағдайға тез бейімделетін және мамандығын икемді түрде өзгерте алатын аса білімді адамдарды қажет етеді. Бесінші – революциялық емес, эволюциялық даму. XX ғасыр тарихы дәлелдегендей, «тек эволюциялық даму ғана ұлттың өркендеуіне мүмкіндік береді». Сондай-ақ эволюциялық даму – жеке тұлғаның да дербес бағдарына айналуы тиіс. Алтыншы – сананың ашықтығы, яғни әлемде болып жатқан оқиғалардан хабардар болу; жаңа технологиялық жөн-жосық ұсынатын өзгерістерге дайын болу; өзгелерден оқып-білуге, озық тәжірибені үйренуге қабілетті болу. Сананың ашықтығының маңызды тетігі мен шарты – жаппай ағылшын тілін білу. Қазақстан Республикасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың «Тәуелсіздік дәуірі» атты еңбегін талдап, елбасымыздың құқықтық идеясын қарастырдық. Тәуелсіздігіне 26 жыл толған егеменді елімізді осы күнге жеткізген Н.Ә. Назарбаев. 26 жыл ішінде жеткен жетістігіміз «Тәуелсіздік дәуірі» еңбегінде баяндалды. Елбасымыздың құқықтық идеялары елімізді тығырықтан алып шыққан бірден-бір жол іспетті.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Н.Ә. Назарбаев «Тәуелсіздік дәуірі». – Астана, 2017. – 508 б.
2. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nursultan-nazarbaevtyin-ktabyi-jariyalandyi-286068/
3. Н.Ә. Назарбаев «Еуразия жүрегінде»
4. Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан жолы»
5. Н.Ә. Назарбаев «Өзекжарды ойлар»